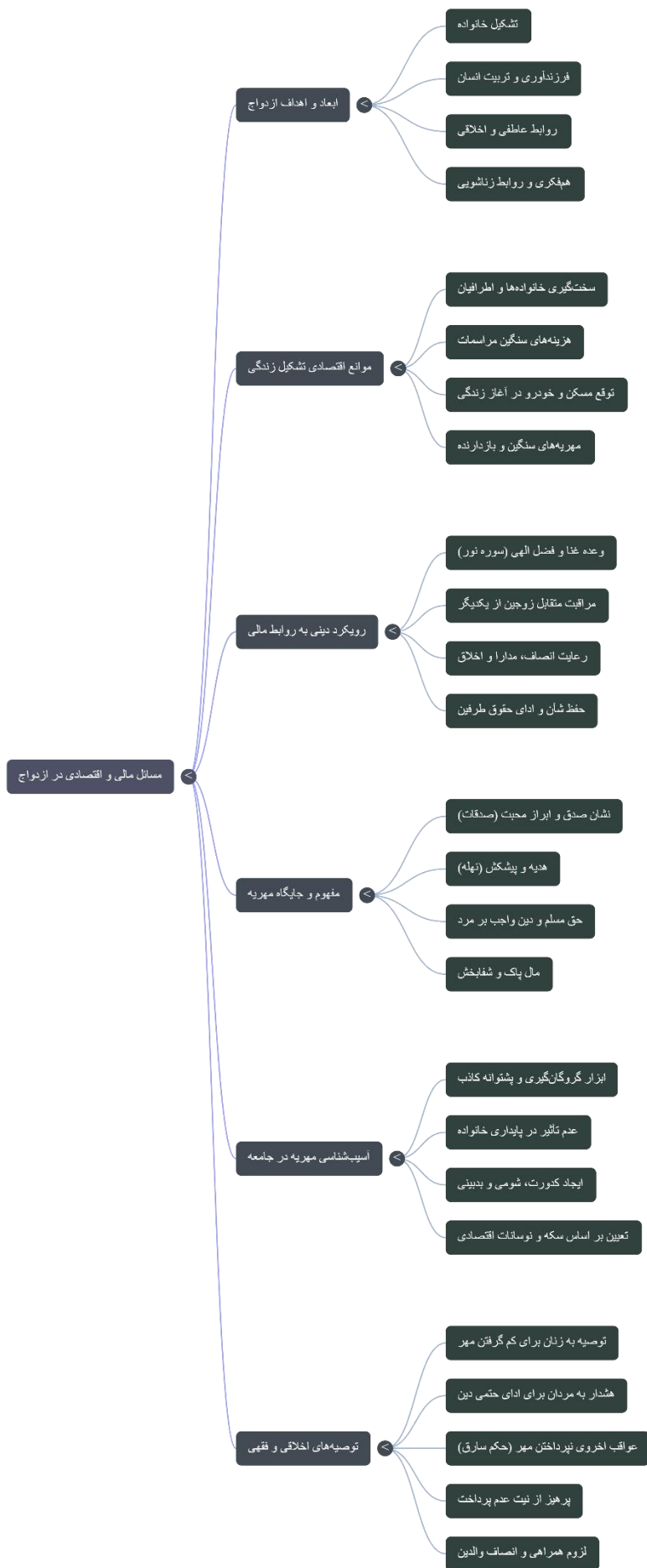

بسم الله الرحمن الرحيم

دوره هنر همسر داری در قرآن کریم
(خانواده در قرآن ۱)

جلسه پنجم

مدرس دوره: دکتر سجاد مهدی زاده

چکیده

تشکیل خانواده به عنوان بستری برای فرزندآوری و تربیت انسان، اقدامی حیاتی است که ابعاد مختلف عاطفی، اخلاقی، فکری و اقتصادی را در بر می‌گیرد. بر اساس تحلیل متون موجود، یکی از بزرگترین موانع در مسیر ازدواج جوانان، غلبه نگاه مادی و سخت‌گیری‌های اقتصادی، به‌ویژه در موضوع مهریه است. در حالی که قرآن کریم و روایات اسلامی، مهریه را هدیه‌ای صادقانه (صدق) و پیشکشی از روی میل (نحله) می‌دانند، رویکرد معاصر جامعه آن را به ابزاری برای گروگان‌گیری یا ضمانت پایداری زندگی تبدیل کرده است؛ فرضیه‌ای که تجربه نشان داده لزوماً به حفظ خانواده منجر نمی‌شود. این سند به بررسی ضرورت تغییر نگرش خانواده‌ها، بازگشت به مفاهیم اصیل دینی و پرهیز از تعیین مهریه‌های سنگین که منجر به کدورت، شومی و حتی انتساب عناوین ناپسندی چون سارق در متون دینی برای زوج می‌شود، می‌پردازد.

ابعاد بنیادین انتخاب در ازدواج

ازدواج تنها یک پیوند عاطفی نیست، بلکه مجموعه‌ای از پیوندهای پیچیده است که باید در انتخاب همسر لحاظ شوند. این ابعاد عبارتند از:

- مسائل عاطفی و اخلاقی: زیربنای تعامل زوجین.
- مسائل زناشویی: بخشی از روابط فیزیکی و غریزی.
- مسائل فکری: هم‌فکر بودن و هم‌سنخ بودن زوجین.
- مسائل مالی و اقتصادی: شامل تکالیف، دیون و تعهدات مالی که هم در مرحله انتخاب و هم در حل اختلافات نقش پررنگی دارند.

موانع اقتصادی در مسیر تشکیل خانواده

شواهد نشان می‌دهد که بسیاری از ازدواج‌های موفق بالقوه، به دلیل تصلب در مسائل مالی در آستانه شکل‌گیری از بین می‌روند.

۱. **تخریب پیوندهای عاطفی:** موارد متعددی وجود دارد که دختر و پسر از نظر فکری و اخلاقی با هم کفو و همراه هستند، اما لجاجت خانواده‌ها در مورد مراسمات و مهریه، منجر به جدایی آن‌ها می‌شود؛ جدایی که آثار روانی آن (مشغولیت ذهنی و ناتوانی در انتخاب مجدد) تا سال‌ها باقی می‌ماند.

۲. **انتظارات غیرواقع‌بینانه:** جامعه انتظار دارد جوانی که در آغاز راه است، از امکانات مالی (مسکن و خودرو) مشابه فردی که ۲۰ سال سابقه کار دارد، برخوردار باشد.
۳. **سخت‌گیری اطرافیان:** بخشی از موانع اقتصادی نه از سوی خود زوجین، بلکه ناشی از معیارها و شروط سخت‌گیرانه خانواده‌ها و اطرافیان است.

رویکرد قرآنی به فقر و غنا در ازدواج

قرآن کریم در آیه ۳۲ سوره نور، وعده‌ای صریح به واسطه‌ها و خانواده‌ها می‌دهد:

- **وعده غنا:** خداوند می‌فرماید اگر زوجین فقیر باشند، خداوند از فضل خود آن‌ها را بی‌نیاز می‌کند (يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ).
- **هشدار به اطرافیان:** این خطاب متوجه کسانی است که به دلیل فقر مانع ازدواج می‌شوند. نباید اجازه داد مسائل اقتصادی از کفایت خارج شده و به مانعی خطرناک تبدیل شوند.

واکاوی مفهوم مهریه در منابع اصیل

در نگاه دینی، مهریه معنایی فراتر از یک تعهد مالی صرف دارد. در سوره نساء آیه ۴ (وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً) دو کلیدواژه اساسی وجود دارد:

واژه	معنا و تفسیر
صَدَقَات	نشانه‌ای از صدق، راستی و گواهی بر صداقت مرد در ابراز عشق و محبت به همسر.
نِحْلَه	پیشکش و هدیه‌ای که از اعماق وجود (مانند عصاره عسل در زنبور یا نحل) به طرف مقابل اهدا می‌شود؛ نوعی بخشش کریمانه.

سطوح مهریه

- **مهرالسنه:** مقدار مشخص و توصیه‌شده در سنت.
- **فضل:** مقادیر فراتر از حداقل که فرد به عنوان هدیه و نشان محبت اضافه می‌کند.

آسیب‌شناسی مهریه‌های سنگین و باورهای غلط

امروزه کارکرد مهریه از یک هدیه عاطفی به یک ابزار دفاعی یا تهاجمی تغییر یافته است:

- **توهم پایداری:** این باور که مهریه سنگین "چسب" زندگی است و مانع طلاق می‌شود، با واقعیت تطبیق ندارد. در بسیاری موارد، فشارهای اقتصادی مهریه خود به عاملی برای آزار زن توسط مرد تبدیل شده و در نهایت زن مجبور به بخشش مهر برای رهایی از زندگی مشترک می‌شود.
- **ایجاد کدورت و شومی:** روایات اسلامی تاکید دارند که مهریه سنگین باعث ایجاد دشمنی بین خانواده‌ها و "شومی" در زندگی مشترک می‌شود.
- **عدم توازن با واقعیت اقتصادی:** تعیین مهریه بر اساس سکه طلا در شرایط بی‌ثباتی اقتصادی، تکلیفی مالایطاق است که زوج حتی در صورت کار مداوم ۵۰ ساله نیز قادر به پرداخت آن نخواهد بود.

پیامدهای فقهی و معنوی عدم پرداخت مهریه

- متون دینی (مانند کتاب وسائل‌الشیعه) هشدارهای تنیدی در مورد جدی نگرفتن دین مهریه مطرح کرده‌اند:
- **حکم سارق:** امام صادق (ع) می‌فرماید کسی که مهریه‌ای تعیین کند و نیت پرداخت آن را نداشته باشد، در حکم سارق (دزد) است.
 - **گناه نابخشودنی:** پیامبر (ص) می‌فرمایند خداوند هر گناهی را در قیامت می‌بخشد مگر سه گناه: نپرداختن مزد کارگر، خرید و فروش انسان آزاد، و غصب مهریه زن.
 - **حکم زنای معنوی:** در برخی روایات، کسی که تعهدی بدهد که توان یا قصد انجام آن را ندارد، رابطه او به مثابه رابطه‌ای نامشروع (در پیشگاه خداوند) تلقی شده است، اگرچه از نظر فقهی عقد صحیح است.

مسئولیت‌های متقابل زوجین و خانواده‌ها

اخلاق اسلامی بر پایه مراقبت همه‌جانبه اعضای جامعه از یکدیگر استوار است:

۱. **وظیفه مرد:** متعهد به پرداخت مهریه به عنوان حق مسلم زن؛ عدم اجبار زن به بخشش و پرهیز از تهمت زدن برای پس گرفتن مهر (مستند به آیه ۲۰ سوره نساء).
۲. **وظیفه زن:** توصیه به کم گرفتن مهریه و پرهیز از سخت‌گیری. همچنین توصیه شده است که در صورت امکان و برای جلب برکت، بخشی از مهر خود را ببخشد.
۳. **نقش درمانی مهریه:** در برخی روایات، مال مهریه به دلیل "طیب و طاهر" بودن، ماده‌ای شفابخش معرفی شده که زن می‌تواند با بخشش داوطلبانه مقداری از آن، به درمان بیماری همسرش کمک کند.

نتیجه‌گیری

پایداری و ضمانت یک خانواده موفق نباید به مهریه گره بخورد. لازم است خانواده‌ها با رعایت شأن و انجام تحقیقات لازم برای اعتماد به داماد، از تبدیل کردن مهریه به مانع ازدواج پرهیزند. جایگزینی باورهای غلط با منطق قرآنی و انصاف در تعیین مهریه، راهگشای تشکیل خانواده‌هایی است که به جای کدورت و شومی، بر پایه مهر و فضل بنا شده‌اند.